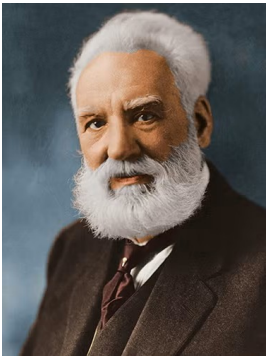
De Bell Telephone Manufacturing Company in Antwerpen

(Door: Ton van Schijndel; uit: Perfinpost 158, nov.2026)

Afb. 1: Alex Graham Bell

Alexander Graham Bell (1847-1922) was een Schots-Amerikaans uitvinder, autodidact en de oprichter van de telefoonmaatschappij Bell, die uitgroeide tot de American Telephone and Telegraph Company (AT&T).
Bell werd geboren in Schotland, maar emigreerde naar Canada en daar vandaan naar de Verenigde Staten. Hoewel Bell vaak wordt genoemd als uitvinder van de telefoon, is het een gedeelde uitvinding, waaraan ook Antonio Meucci, Elisha Gray en Philipp Reis een bijdrage hebben geleverd. Omdat het telegrafiebedrijf Western Union zijn uitvinding niet wilde kopen, richtte Bell samen met zijn financier Hubbard in 1877 de Bell Telephone Company op, die later zou uitgroeien tot een van 's werelds grootste bedrijven.
Overigens hebben we aan Bell het werkwoord ‘bellen’ te danken.

Afb. 2: Francis Raymond Welles

De International Bell Telephone Company (IBTC) ontwikkelde zich al snel tot een holding-maatschappij voor diverse divisies op het gebied van telefoondiensten en telefoonproductie.
De belangrijkste productie-eenheid was de Bell Telephone Manufacturing Company (BTMC), die op 26 april 1882 in Antwerpen, België, werd opgericht. De Amerikaan Francis Raymond Welles werd de eerste directeur van dit Belgische bedrijf.

In het jaar na de oprichting had BTMC 35 werknemers in dienst en waren de werkplaatsen gevestigd in een kleine fabriek aan de Boudewijnstraat 4 in Antwerpen. De fabriek werd volledig herbouwd na een brand in 1882 en in 1885 had de Bell-vestiging in Antwerpen de omschakeling voltooid van het importeren van telefoons en telefooncentrales uit de VS naar lokale productie.

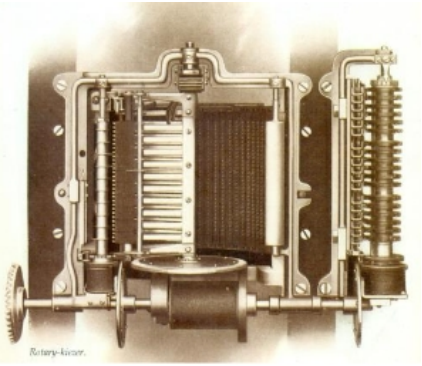

Afb. 3: logo van BTMC uit 1912

Afb. 4: vijf telefoonmodellen die voor de Europese markt werden geproduceerd

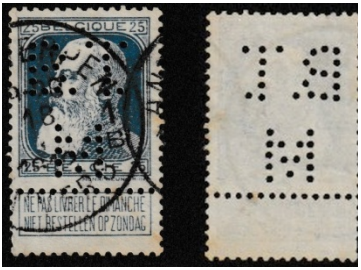
Eind 1886 had de Belgische divisie in totaal 6.900 kilometer aan telefoonlijnen en 3.532 abonnees in zeven steden, waaronder Brussel, Antwerpen, Charleroi, Gent, Verviers en Luik.
Het zgn. Rotary-schakelsysteem werd vanaf ongeveer 1913 in Antwerpen gemaakt en werd door verschillende landen over de hele wereld gebruikt, waaronder Frankrijk, Nederland, Noorwegen en Nieuw-Zeeland.

Afb. 5: het Rotary-schakelsysteem

De productie werd echter onderbroken door de Duitse invasie van België in 1914.
Francis Welles keerde kort voor de Eerste Wereldoorlog terug naar de Verenigde Staten. Welles werd opgevolgd door Alexis Mois.
De Eerste Wereldoorlog bracht ernstige schade toe aan de activiteiten en productiefaciliteiten van BTMC, waarvan een groot deel werd verwoest of in beslag genomen door het binnenvallende Duitse leger.

Perfin BTM
De Bell Telephone Manufacturing Co. S.A. in Antwerpen gebruikte volgens de Belgische perfin-catalogus van 1905 tot 1927 de perfin BTM 3, tussen 1928 en 1937 de perfin BTM 2 en van 1930 tot 1935 de perfin BTM 1.
BTM 1 werd gemaakt met een zesvoudige perforator, BTM 2 met een viervoudige en BTM 3 met een tienvoudige perforator.

Afb. 5: de perfin BTM 3 in OBP 76, afstempeling 1912.

Afb. 6: poststuk met de perfin BTM 3 in OBP 74, afstempeling 1912.
De twee zegeltjes onderaan zijn Franse strafportzegels van 0,20 en 0,10 FF.

Het gebruik van die meervoudige perforators leidde tot nogal wat verschillen tussen de perforaties, met name de letters van BTM 2 zijn nogal anders van vorm (zie afbeelding 7).

Afb. 7: paartje BTM 2-perfins, afstempeling 1930.

Maar ook tienvoudige perforator van BTM 1 laat de nodige verschillen tussen de drie letters zien (zie afb. 8 en 12).

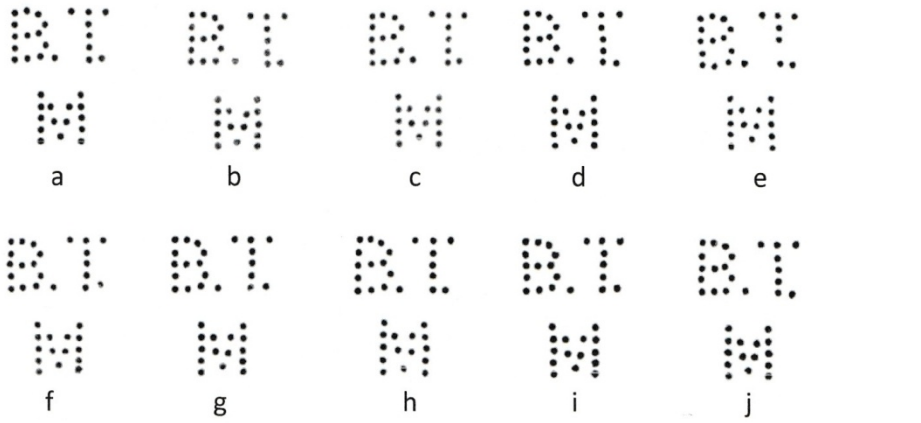

Afb. 8: twee voorbeelden van de perfin BTM 1

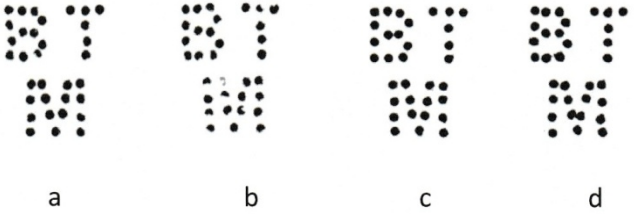

Afb. 9: brief met de perfin BTM 1 in OBP 321, aangetekend verstuurd van Antwerpen naar Stockholm op 11 aug. 1933.

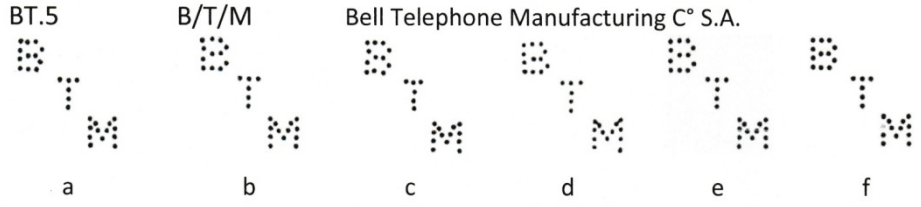
Die verschillen, die ook terug te vinden zijn in de nieuwe Belgische perfin-catalogus op pag. 386 en 387 zijn hieronder te zien (afbeeldingen 10 t/m 12).

Afb. 10: de stempels van tienvoudige perforator BTM 3 (gebruikt van 1905 tot 1927)

Afb. 11: de stempels van viervoudige perforator BTM 2 (gebruikt van 1928 tot 1937)

Afb. 12: de stempels van zesvoudige perforator BTM 1 (gebruikt van 1930 tot 1935)

Naast telefoons en telefooncentrales werd BTMC actief in de elektro-industrie met de productie van radio's (RadioBell), koelkasten (FrigiBell), omroepsystemen en andere producten.
Het rotarysysteem, waardoor automatisch verbindingen tot stand kwamen, werd in 1935 gestaag verbeterd en vóór de Tweede Wereldoorlog werd het geïnstal-leerd in België, Brazilië, Peru, Mexico, Noorwegen, Denemarken, Nieuw-Zeeland en Egypte. Eind 1938 waren er 2.120.000 draailijnen geïnstalleerd in 41 landen.

Onder het Duitse regime tijdens WO II werd een ‘modus vivendi’ gevonden, waarbij werd gerapporteerd aan een Duitse ITT-dochteronderneming, de holdingmaatschappij SEG. Tegelijkertijd bevond zich in Antwerpen de Amerikaan Gerald Deakin, die optrad als algemeen directeur, samen met de Duitser Hans Bennewitz.

In 1953 werd door BTMC in Antwerpen een nieuw gebouw in gebruik genomen: in de volksmond ‘Den Bel’ genoemd, een 58 meter hoge toren met heel veel kantoorruimte.

Afb. 13 en 14: ‘Den Bel’ in het centrum van Antwerpen.

In 1956 werd de eerste volledig automatische internationale verbinding tussen Brussel en Parijs geïnstalleerd. Het Belgische deel werd verzorgd door BTMC.

BTMC ontwikkelde ook nieuwe technologieën, zoals brievensorteermachines voor de Belgische Posterijen.
Ze breidden hun activiteiten ook uit naar producten zoals navigatieapparatuur voor boten, industriële koelapparatuur, signaleringssystemen, afstands-bedieningen en televisies.

Het nieuwe management begon zich te concentreren op telefonie door het ontwerpen van algemene computers. Die werd opnieuw ontworpen voor de schakeling en besturing van telefoonlijnen in een gezamenlijk project van verschillende Standard Electric-bedrijven, BTMC en de Nederlandse PTT.

Het bedrijf Alcatel nam BTMC over. Begin jaren '70 werkten er ongeveer 15.000 mensen.

Toen het bedrijf het gebouw in 2006 verliet, kocht de stad Antwerpen het complex van Den Bel en liet het renoveren als centraal administratief centrum van de stad Antwerpen.

Afb. 15: torengebouw Den Bel gerenoveerd in 2021

Bronnen:

- *Wikipedia*
- *afbeelding Alex Graham Bell gevonden op biography.com/inventors.*
- *afbeelding Francis Raymond Welles gevonden op commons.wikimedia.org/wiki*
- *afbeelding vijf oude telefoons gevonden op www.telephonecollecting.org*
- *afbeeldingen BTM-perfins uit eigen collectie.*
- *De twee BTM-poststukken komen uit de collectie van Pieter Gommans.*
- *De verschillende stempels van de meervoudige perforators zijn afkomstig uit de Catalogus van de perfins van België, 2e editie 2026, pag. 386-387.*